

Воротинцева Інна Анатоліївна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти ОП «Філологія.
Польська мова та література. Українська мова та література» Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Науковий керівник – **Міняйло Роман Вікторович**, професор кафедри
української лінгвістики, літератури та методики навчання КЗ «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія» ХОР, доктор філологічних наук, професор

ПОЛЬСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ У ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКІЙ

Медична галузь знань «характеризується прискореним науково-технічним розвитком, що призводить до регулярної появи в медичній лексичі великої кількості нових термінів», неоднорідних і не завжди однозначних (пор.: *glands* ‘залози’, *cellulitis* ‘флегмона’, *angina* – не лише ангіна, а й стенокардія) [1, с. 158, с. 159-160].

Важливою проблемою сучасного українського мовознавства «є проблема мовної норми і варіантності в термінології (зокрема на матеріалі медичної, хімічної, біологічної, технічної галузей)» [3, с. 68], що переконливо засвідчує термінологія медицини, у якій досягнення в стандартизації української і польської медичних терміносистем на сьогодні суттєво різняться.

Головною причиною такої відмінності є наявність в українській медичній термінології (УМТ) численних росіянізмів, спричинених тривалим впливом російської мови й радянської термінологійної школи, внаслідок чого постали дублети, як-от *захворювання* (< рос. *заболевание*) ↔ *хвороба* (= пол. *choroba*). Тобто дублетність українських медичних термінів пов'язана передусім з історичними та «мовно-політичними» впливами. Зокрема помітна «маскулізація» (очоловічення) термінів грецького походження на *-is* (які в українській мові мають бути жіночого роду: *ателектаза* ‘стан, коли легенева тканина спадається, і в ній відсутнє повітря’, *флебостаза* ‘застій крові у венах, уповільнення венозного кровотоку’ тощо) як результат «політики радянської влади, спрямованої на суцільне уподібнення українських термінів до термінів

російського гатунку» [2, с. 317-318]. Натомість у польській медичній термінології жіночий рід терміна спостерігаємо і в клінічних заміниках інтернаціоналізмів, як-от *gruźlica* (замість *Tuberculosis*), і в прямих запозиченнях, як-от *analiza* (< *Análisis*).

Польська медична термінологія історично менше зазнала безпосереднього впливу російської терміносистеми, через що зберегла чимало самобутніх слов'янських термінів. Так, у клініці в Україні за польською моделлю (*niewydolność serca*) активно використовують питомий термін *серцева недостатність* (слов'ян. *serce*) замість менш зрозумілого пацієнтові латинізму *кардіальна недостатність* (лат. *cor*). Тобто в польській медичній термінології уникають ще й надмірного використання латинізмів там, де є зрозумілі польські відповідники: *кардіологія* – наука, *серце* – орган (у клініці, для спілкування з пацієнтом), на чому наголошують і польські (Zofia Kurańska, Anna Szatanowska), й українські (Н. Дятленко, Т. Цимбалюк, Л. Комаровська) мовознавці, порівнюючи польську медичну термінологію з українською. А отже, історичний вплив російської та греко-латинської терміносистем у польській медичній термінології менш виражений переважно через паралельне вживання класичної латинської номенклатури та питомих польських слів, де дублети часто чітко розділені за стилями: латинізми – для наукової номенклатури, слов'янізми – для клініки / навчання).

За польським зразком в українській неврології стандартизація поступово приводить до такого поділу:

1) латино-грецькі основи (*невро-*, *енцефало-*, *нейро-*) залишаються для назв галузей, класифікацій, точних анатомічних і патологічних станів (*неврологічне відділення, енцефаліт...*);

2) питомі слов'янські терміни (*головний мозок, нервова клітина, параліч...*) переважають у клінічній практиці та загальноосвітній літературі, оскільки вони зрозуміліші для широкого загалу й студентів початкових курсів.

Таким чином, українська мова, як і польська (де *mózg* переважає *cerebrum*), успішно виводить інтернаціоналізми у вузьконаукову та номенклатурну площину, а для щоденного вжитку й клініки обирає зрозумілі питомі відповідники, мінімізуючи дублетність у межах одного стилю.

Тож в умовах сьогодення постала потреба надати пріоритет національним відповідникам. Безумовно, міжнародна термінологія необхідна, але українська медична термінологія має й надалі активно створювати та легітимізувати слов'янські відповідники, як це робиться в польській мові для полегшення сприймання інформації студентами й уникнення надмірного нагромадження інтернаціоналізмів.

Українська медична термінологія досі ще проходить інтенсивний етап унормування та кодифікації (через що й високий рівень варіативності), тоді коли польська демонструє вищий ступінь стандартизації й унормованості. І українські, і польські термінологи солідаризуються у висновках: політична та мовна ситуація у ХХ столітті сприяла збереженню в польській мові значного шару питомої лексики в медицині, тоді як українська медична термінологія досі активно бореться з наслідками росіянізації, використовуючи польську медичну термінологію як орієнтир для відновлення слов'янських традицій.

Література

1. Даніленко А. Ю., Карачова Д. В. Основні групи труднощів у перекладі медичних термінів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, 2018. №2. С. 157-163.
2. Дорофеєва М. С., Сайко М. А. Категорія роду німецьких та українських медичних термінів крізь призму перекладового термінознавства. *Мова і культура*, 2020. С. 314-318.
3. Казиминова І. А., Туровська Л. В., Яценко Н. О. Українське теоретичне термінознавство на тлі слов'янського досвіду: колективна монографія/ Відп. ред. І. А. Казиминова. Київ: Інститут української мови НАН України, 2023. 317 с.